

Ruskon kunnan vastaukset Varsinais-Suomen hyvinvointialueen Varhan palveluverkkosuunnitelmaan

Lausuntopyyntö Varsinais-Suomen kunnille koskien Varsinais-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyskeskuspalvelujen palveluverkon uudistamisesta. Kyselyn tarkoitus on esitellä luonnosta sote-keskusten, sote-asemien ja sote-pisteiden alueellisesta sijoittumisesta perusteineen ja tarjota kunnille mahdollisuus antaa siitä lausuntonsa.

Lausuntopyynnön liitemateriaalina toimitetaan:

- Varhan palvelustrategia
- 15.3. esitetty sote-keskuspalveluverkkosuunnittelun PP-esitys pdf-versiona
- väestöennusteet alueittain (FCG:n tekemä PP pdf:nä)

1. Kunta

Ruskon kunta

2. Toimielin/virkatehtävä, jonka näkemystä vastaus edustaa

Kunnanhallitus

3. Vastauksen antajan nimi

Kari Lehtinen

4. Esitetty viranhaltijaluonnos pohjautuu Varhan palvelustrategiaan ja palveluverkkosuunnittelun tarkennettuihin periaatteisiin, joista aluevaltuuston on tarkoitus päättää 24.4. Luonnos huomioi sote-keskuspalvelujen nykykäytön määrän, väestöennusteiden sekä pitkän aikavälin palvelutarve-ennusteiden lisäksi virkamiesarviot henkilöstön saatavuudesta. Lisäksi siinä on otettu huomioon tiedot kiinteistöjen kunnosta, toimipisteiden fyysinen saavutettavuus sekä hyvinvointialueen taloudellinen tilanne ja valtuuston hyväksymät tuottavuustavoitteet.

Hyvinvointialueen palveluverkkoa ei näkemyksemme mukaan ole tarkoituksenmukaista suunnitella kunta- tai organisaatiolähtöisesti, vaan suunnittelussa on huomioitu mahdollisuus palvelujen tarjoamiseen yli kunta- ja seutukuntarajojen huomioiden luonnolliset asiointisuunnat ja palvelujen ajallinen saavutettavuus.

a) Pidätkö perusteltuna käyttää esitettyjä palvelutarve-ennusteita palveluverkkosuunnittelun pohjana?

Kyllä, täysin

Kyllä, osin X

Emme ota kantaa

Emme täysin

Emme lainkaan

b) Pidätkö perusteltuna käyttää henkilöstön saatavuusarvioita palveluverkkosuunnittelun pohjana?

Kyllä, täysin

Kyllä, osin

Emme ota kantaa
Emme täysin X
Emme lainkaan

c) Pidättekö perusteltuna käyttää nykyisten sote-kiinteistöjen sijainti- ja kuntotietoa palveluverkkosuunnittelun pohjana?

Kyllä, täysin
Kyllä, osin X
Emme ota kantaa
Emme täysin
Emme lainkaan

d) Pidättekö perusteltuna huomioida hyvinvointialueen taloudellinen tilanne palveluverkkosuunnittelun pohjana?

Kyllä, täysin
Kyllä, osin X
Emme ota kantaa
Emme täysin
Emme lainkaan

e) Pidättekö perusteltuna käyttää kuntarajat ylittävää tarkastelua palveluverkkosuunnittelun pohjana?

Kyllä, täysin
Kyllä, osin X
Emme ota kantaa
Emme täysin
Emme lainkaan

5. Mikäli vastasitte, että edellä kuvatut tiedot eivät ole perusteltuja käyttää palveluverkkosuunnittelun pohjana, kertokaa, miksi.

a) On perusteltua käyttää **palvelutarve-ennusteita** palveluverkkosuunnittelun pohjana, sillä ne tarjoavat tärkeää tietoa, jonka avulla voidaan varmistaa, että palvelut vastaavat väestön tarpeita sekä nykyhetkellä että tulevaisuudessa. Vaikka palvelutarve-ennusteiden käyttö palveluverkkosuunnittelun pohjana tarjoaa monia etuja, siihen liittyy myös riskejä erityisesti kunnan näkökulmasta. Seuraavassa joitakin potentiaalisia riskejä:

Jos ennusteet perustuvat virheellisiin tietoihin, suunnitteluprosessi voi johtaa virheellisiin päätöksiin, jotka eivät vastaa todellisia tarpeita. Tämä voi aiheuttaa resurssien tuhlausta ja palveluiden yli- tai alimitoitusta.

Varhan suunnitelmassa todetaan seuraavaa: ”Ruskossa väestönkasvu painottuu osiin Ruskon keskustaaajaman lähialuetta, Vahdon liitoskunnan alueella väestö taas vähenee, toisin sanoen kunnan väestö painottuu aiempaa vahvemmin kohti keskustaaajamaa ja yhä suurempi osa väestöstä asuu lähellä Turku.”

On syytä huomata, että väestönkehityksen ennusteissa on epävarmuutta ja eroavaisuutta jo olemassa olevien ennusteiden osalta. Varhan suunnitelmassa todetaan, että ”ennustettu väestömuutos 2022–2040 Ruskolla on 880 asukasta eli 19,6 %. Vahdolla sen sijaan väestömuutos on -51 eli -2,7 %.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa https://www.stat.fi/til/vaenn/2004/vaenn_2004_2004-09-20_tau_002.html, joka sisältää muuttoliikkeen laskelman, kunnittain vuodesta 2020 vuoteen 2040 väestön ennustetaan kasvavan Vahdon kunnan osassa 73 asukkaalla. Ottamatta kantaa ennusteiden eroavaisuuksiin, vaikuttaa että väestönkasvu tosiaan painottuu lähivuosina eritoten Ruskon kunnanosaan, mutta epävarmuutta suuruusluokassa ja erityisesti väestönkehityksessä Vahdon kunnanosan osalta esiintyy.

Ennusteet voivat vanheta nopeasti, jos alueen taloudellinen tilanne, väestönmuutokset tai poliittiset päätökset muuttuvat odottamattomasti. Olosuhteiden muuttuessa varsinkin pieni kunta voi joutua tilanteeseen, jossa suunnitellut palvelut eivät vastaakaan alueen uusia tarpeita.

Ruskolla ei ole tehty sitovia pitkän aikavälin suunnitelmia tulevasta tonttimaan myynnistä ja pientalorakentamisesta. Tämä saattaa muuttaa väestönkasvun tilannetta eri kunnan osissa, mikäli tonttimaata tulisi esimerkiksi merkittävästi nykyistä enemmän myyntiin Vahdon kunnanosan alueella.

Ennusteissa tulisi myös huomioida väestönkehityksen ja palveluverkon molemman suuntaisia vaikutuksia. Valmisteltu palveluverkko voi itsessään vaikuttaa tulevaan väestönkehitykseen pitkällä tähtäimellä. Olemassa olevat palvelut houkuttelevat tonttien kaavoitusta ja asuntojen rakentamista ympärilleen ja päinvastoin.

Jos ennusteet ja niiden pohjalta tehdyt suunnitelmat eivät ota huomioon kaikkia väestöryhmiä tai alueita tasapuolisesti, se voi johtaa epätasa-arvoon palvelujen saatavuudessa ja vaikuttaa negatiivisesti kunnan maineeseen. Lisäksi tämä voi herättää vastustusta ja tyytymättömyyttä kuntalaisten keskuudessa.

Liiallinen luottamus väestönkehityksen tai suuren mittakaavan palvelutarveindekseihin ja ennusteisiin voi estää innovatiivisten ratkaisujen kehittämisen ja joustavuuden säilymisen palveluverkossa ja palveluiden kehittämisessä. Tämä voi tehdä hyvinvointialueesta hitaan reagoimaan muutoksiin, jotka eivät vastaa ennustettuja malleja.

Kunnan kannalta on tärkeää käyttää ennusteita yhtenä työkaluna päätöksenteossa, mutta samalla varmistaa, että suunnittelu on joustavaa ja että päätöksiä tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti uuden tiedon ja muuttuvien olosuhteiden mukaisesti. On myös tärkeää, että ennusteet perustuvat luotettaviin ja ajantasaisiin tietoihin ja että niiden laatimiseen osallistuu monialainen asiantuntijajoukko myös kunnista, millä varmistetaan alueellisten erityispiirteiden huomioiminen palveluverkkoa kehitettäessä.

b) Henkilöstön saatavuusarvioiden käyttö palveluverkkosuunnittelun pohjana on perusteltua monesta etenkin hyvinvointialueen sisäisen toiminnan järjestämiseen liittyvästä syystä, mutta sitä voidaan kyseenalaistaa kuntien näkökulmasta.

Henkilöstön saatavuusarvioiden käyttö saattaa olla perusteltua hyvinvointialueen toiminnan organisoiminnin ja sisäisen tehokkuuden kannalta, mutta palvelujen järjestämisen näkökulmasta se on suhteellisen heikko peruste. Hyvinvointialuesiirtymässä palvelujen järjestämisvastuu on siirtynyt hyvinvointialueille, eikä niillä siten periaatteessa ole mahdollisuutta vedota henkilöstön saatavuusongelmaan muuten kuin pyrkimällä ratkaisemaan se. Hyvinvointialueudistuksessa saavutetuilla ”leveämmiltä hartioilta” odotettiin yleisesti vaikutuksia myös henkilöstön saatavuuden parantumiseen.

Työmarkkinatilanne voi myös muuttua nopeasti, ja henkilöstön saatavuusarviot voivat vanhentua tai osoittautua epätarkoiksi, mikä voi johtaa virheellisiin suunnittelupäätöksiin. On syytä myös huomata palveluverkon oma vaikutus henkilöstön saatavuuteen. Mikäli alueella ei ole palveluverkkoa tai toimipisteitä, joissa ammattihenkilöstö voi työskennellä, sitä ei näille alueille todennäköisesti hakeudu myöskään asumaan.

Alueelliset eroavaisuudet koulutetun henkilöstön saatavuudessa voivat olla suuria, mikä voi rajoittaa palveluiden tarjoamista tietyillä alueilla tai vaatia lisäinvestointeja henkilöstön houkuttelemiseksi tai kouluttamiseksi.

Henkilöstön saatavuuden varmistaminen voi nostaa palvelujen tuotantokustannuksia, erityisesti kun kilpaillaan osaavasta henkilöstöstä muiden palveluntarjoajien kanssa tai jos tarvitaan erityistoimenpiteitä henkilöstön houkuttelemiseksi. Henkilöstön saatavuuden korostaminen voi johtaa myös muiden tärkeiden tekijöiden, kuten palveluiden kysynnän tai infrastruktuurin, laiminlyöntiin suunnittelussa. Tällöin riskinä on, että palveluverkko määrittyy hetkellisen työvoiman sijoittumisen eikä palvelutarpeiden tai strategisesti olennaisten syiden perustalle.

Vaikka henkilöstön saatavuusarviot tarjoavat tärkeää tietoa palveluverkon suunnitteluun, on tärkeää käyttää niitä osana laajempaa tietopohjaa, joka sisältää demografiset tiedot, palveluiden kysynnän ja alueelliset ja kunnittaiset erityispiirteet. Monipuolinen lähestymistapa auttaa rakentamaan kestävämmän ja tehokkaamman palveluverkon.

c) Nykyisten sote-kiinteistöjen sijainti- ja kuntotietoja on pääosin perusteltua käyttää palveluverkkosuunnittelun pohjana niissä palveluissa, joissa kiinteistöjä tarvitaan.

Analysoimalla kiinteistöjen sijaintia voidaan tunnistaa alueet, joilla palvelut eivät ole riittävän saavutettavia. Sijaintitiedon osana tulisi tarkastella kuitenkin aina myös kulkuyhteyksien ja julkisen liikenteen tilannetta tosiasiallisesti. Varsinkin pidempien ja harvaan asuttujen alueiden osalta tämä tieto auttaa suunnittelemaan paremmin tulevia palveluverkkoja ja varmistamaan, että kaikki alueet ja väestöryhmät saavat tarvitsemansa palvelut.

Haasteena sote-kiinteistöjen sijainti- ja kuntotietojen käytöstä palveluverkon suunnittelun pohjana voi olla, että kiinteistötietojen data ei vastaa nykytilannetta.

Palveluverkkosuunnitelma tai palvelustrategia ei myöskään sisällä tarkkoja suunnitelmia jalkautettujen tai etäpalvelujen kehittämisestä ja hyödyntämisestä. Tämä tieto olisi olennaista kytkeä osaksi palveluverkon kehittämistä, jotta palvelujen tosiasiallinen saatavuus ja saavutettavuus voitaisiin turvata.

Käyttämällä nykyisten sote-kiinteistöjen sijainti- ja kuntotietoja palveluverkkosuunnittelussa voidaan varmistaa, että palvelujärjestelmä on kestävä, kustannustehokas ja vastaa alueen asukkaiden tarpeita. Tämä edellyttää kuitenkin jatkuvaa tiedon päivitystä ja monipuolista analyysia.

d) On perusteltua ottaa huomioon hyvinvointialueen taloudellinen tilanne palveluverkkosuunnittelun pohjana. Taloudelliset resurssit ovat keskeinen tekijä, joka määrittää, miten ja missä määrin palveluja voidaan tarjota, mutta kuntien ja kuntalaisten tarpeiden näkökulmasta peruste on samankaltainen kuin henkilöstön saatavuus eli toissijainen.

Parhaimmillaan taloudellisen tilanteen huomioiminen auttaa tunnistamaan riskit, jotka liittyvät palveluverkon ylläpitoon ja kehittämiseen. Taloudellisen tilanteen tunteminen usein myös kannustaa etsimään innovatiivisia ja kustannustehokkaita tapoja tarjota palveluita yhteistyössä kunnan ja hyvinvointialueen kesken. Tämä voi sisältää esimerkiksi digitaalisten palveluiden kehittämistä, jotka voivat olla kustannustehokkaampia perinteisiin menetelmiin verrattuna tai kehittää palveluverkkoa innovatiivisilla tavoilla.

Kun hyvinvointialueen taloudellinen tilanne otetaan keskeiseksi perusteeksi palveluverkkosuunnittelussa, se voi tuoda mukanaan useita riskejä kunnan etujen kannalta.

Pahimmillaan taloudellisen tehokkuuden tavoittelu voi johtaa siihen, että karsitaan palveluita, jotka eivät suoraan tai lyhyellä tähtäyksellä tuota säästöjä tai voittoja, mutta ovat kriittisiä kunnan alueen asukkaiden hyvinvoinnin kannalta.

Taloudellisen tehokkuuden tavoittelu voi johtaa resurssien, kuten rahoituksen ja henkilöstön, keskittämiseen suurempiin väestökeskuksiin. Tämä voi vaarantaa pienempien kuntien, kuten Ruskon, palvelujen tason ja saatavuuden, koska suuremmat keskuksat saattavat näyttää kustannustehokkaammilta palveluiden tarjoamisen kannalta.

Jos palveluverkkosuunnittelu perustuu ensisijaisesti taloudelliseen tilanteeseen, voi syntyä paineita karsia kalliita tai vähemmän kustannustehokkaita palveluita. Tämä voi johtaa siihen, että erityisesti pienemmissä kunnissa kuten Ruskossa palvelutarjonta supistuu, mikä voi vaikuttaa asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen.

Tällainen tilanne johtaa usein kunnan ja kuntalaisten kannettavaksi jääviin negatiivisiin seurannaisvaikutuksiin, kuten lisääntyneeseen matka-aikaan ja -kustannuksiin palveluihin pääsyssä, kunnissa tehtävän hyvinvointityön tarpeen kasvuun jne.

Kunnan etujen ja hyvinvointialueen laajempien taloudellisten tavoitteiden välillä voi syntyä ristiriitoja. Talouden ohjaama suunnittelu voi jättää huomiotta paikalliset erityistarpeet ja innovatiiviset ratkaisut, jotka voisivat tukea juuri Ruskon kaltaisten pienempien yhteisöjen kehitystä ja hyvinvointia, kuten esimerkiksi panostamista lapsiperheiden hyvinvointiin väestökehityksen painotusten mukaisesti.

Ruskon kunnan palveluiden tulevaisuus voi tulla riippuvaiseksi hyvinvointialueen taloudellisista päätöksistä, mikä vähentää paikallista päätösvaltaa ja voi johtaa päätöksiin, jotka eivät ole linjassa paikallisten asukkaiden parhaiden etujen kanssa.

Jotta nämä riskit voidaan minimoida, on tärkeää, että kunnat osallistuvat aktiivisesti palveluverkkosuunnittelun keskusteluihin ja päätöksentekoon hyvinvointialueella. Tämä varmistaa, että kunnan erityistarpeet ja etunäkökohdat otetaan huomioon ja että palvelut suunnitellaan tasapuolisesti kaikkien alueen asukkaiden hyödyksi.

e) On perusteltua käyttää **kuntarajat ylittävää tarkastelua** palveluverkkosuunnittelun pohjana. Tämä lähestymistapa tarjoaa monia etuja, jotka parantavat palveluiden kohdentamista, tehokkuutta ja saavutettavuutta.

Ruskolta ihmiset liikkuvat usein kuntarajojen yli työn, opiskelun ja vapaa-ajan vuoksi. Kuntarajat ylittävä palveluverkkosuunnittelu voi parhaimmillaan mahdollistaa palveluiden suunnittelun niin, että ne vastaavat paremmin todellista palvelujen kysyntää ja käyttäjien liikkumistapoja.

Mikäli kuntarajoja ylittävässä suunnittelussa huomioidaan myös kuntien ja alueiden erityispiirteitä ja tarpeita, se parhaimmillaan voi auttaa tunnistamaan yhteisiä tarpeita ja erikoistumistarpeita, jotka voivat olla taloudellisesti ja toiminnallisesti järkeviä toteuttaa yli kuntarajojen, kuten vaikkapa lapsiperheiden palvelujen huomioiminen Ruskolla.

Erikoistuneemmat palvelut, kuten erityisalojen lääkärit tai harvinaisemmat hoitomuodot, voivat olla kustannustehokkaampia ja käytännöllisempiä, kun ne keskitetään ja tarjotaan yli kuntarajojen. Tämä mahdollistaa paremman asiantuntemuksen ja resurssien tehokkaamman käytön.

Kuntarajat ylittävä suunnittelu vaatii kuitenkin hyvää yhteistyötä ja koordinoitua eri kuntien välillä, mikä voi olla haasteellista erilaisten intressien ja resurssien jakautumisen vuoksi.

Kokonaisuudessaan kuntarajat ylittävä tarkastelu palveluverkkosuunnittelussa on järkevää ja perusteltua, sillä se tukee palveluiden järkevää ja tehokasta järjestämistä laajemmalla alueellisella tasolla. Tämä edistää palvelujen saatavuutta ja tasa-arvoa koko alueen väestölle.

Palvelujen keskittäminen tietyille alueille voi kuitenkin johtaa siihen, että joillakin alueilla asuvat ihmiset joutuvat matkustamaan pitkiä matkoja saadakseen peruspalveluita, mikä voi asettaa heidät epätasa-arvoiseen asemaan.

6. Mitä positiivisia vaikutuksia näette seuraavan kuntarajat ylittävästä palveluverkkosuunnittelusta?

Kuntarajat ylittävä suunnittelu mahdollistaa resurssien, kuten rahoituksen, henkilöstön ja tilojen, tehokkaamman käytön. Palvelut voidaan keskittää strategisesti alueille, joissa ne palvelevat suurinta asiakaskuntaa, mikä voi vähentää päällekkäisyyksiä ja kustannuksia.

Laajempi yhteistyö kuntien välillä voi johtaa kattavampaan ja monipuolisempaan palvelutarjontaan, mikä parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua.

Palveluiden tasapuolinen jakautuminen eri kuntien välillä voi edistää alueellista tasa-arvoisuutta, jolloin myös pienempien ja syrjäisempien alueiden asukkaat saavat parempaa palvelua.

Kuntarajat ylittävä yhteistyö voi edistää innovaatioiden leviämistä ja parhaiden käytäntöjen jakamista, mikä voi johtaa palveluiden jatkuvaan parantamiseen ja uudistamiseen.

7. Mitä negatiivisia vaikutuksia näette seuraavan kuntarajat ylittävästä palveluverkkosuunnittelusta?

Kuntien välisiä ristiriitoja resurssien jaosta voi syntyä, erityisesti jos jotkin kunnat kokevat, että ne investoivat enemmän yhteiseen hyötyyn kuin mitä ne saavat takaisin. Tämä voi johtaa jännitteisiin ja yhteistyön heikkenemiseen.

Vaikka tavoitteena on alueellinen tasa-arvoisuus, on olemassa merkittävä riski, että resurssit keskitetään suurempiin keskuksiin, jolloin syrjäisemmät alueet saattavat jäädä vähemmälle huomiolle.

Laajemmassa suunnittelussa voi olla vaikeaa riittävästi ottaa huomioon kaikkien kuntien paikallisia tarpeita ja erityispiirteitä, mikä voi johtaa siihen, että paikallinen identiteetti ja erityistarpeet jäävät vähemmälle huomiolle. Tämä heikentää palvelujen vaikuttavuutta ja yhteistyön tehokkuutta hyvinvointialueen ja kunnan eri toimijoiden kesken.

Kuntarajat ylittävä palveluverkkosuunnittelu edellyttää huolellista suunnittelua, avointa viestintää ja jatkuvaa yhteistyötä eri sidosryhmien välillä, jotta sen potentiaaliset edut voidaan maksimoida ja mahdolliset haitat minimoida.

8. Sote-keskukset, sote-asetat ja sote-pisteet sijoittuvat väestökeskittymiin, joissa palvelujen ajatellaan olevan hyvin saavutettavia. Miten esitelty luonnos tukee näkemyksenne mukaan palvelujen saavutettavuutta eri väestöryhmien kannalta?

Riittävästi

Jokseenkin riittävästi

Ei riittävästi X

Emme ota kantaa

- a) lapset ja nuoret
- b) työkäiset
- c) ikääntyneet
- d) ruotsinkieliset
- e) muut väestöryhmät, mitkä

9. Mikäli vastasitte ”ei riittävästi”, kertokaa miksi.

Esitely luonnos, jossa sote-keskukset, sote-asetat ja sote-pisteet sijoitetaan väestökeskittymiin, ei ota kantaa väestö- tai ikäryhmittäisten palvelujen palveluverkkoon, kuten perhekeskuspalvelujen tai ikääntyneiden palvelujen sijoittumiseen. Siksi palvelujen saavutettavuutta voidaan kommentoida vain sote-keskuspalvelujen osalta.

a) Lapset ja nuoret

Lapsille ja nuorille palvelujen sijainti koulujen ja päiväkotien lähellä on olennaista. Olisi mielekästä tarkastella jatkossa lapsia ja nuoria koskevia sote-keskuspalveluja osana koulu- ja päiväkotiverkkoa ja toiminnallisilla palveluintegraatioilla varmistaa, että lapsille ja nuorille tarjottavat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat helposti saavutettavissa osana arkipäiväisiä kasvu ympäristöjä.

Nuorille suunnatuissa palveluissa, kuten mielenterveyspalvelut ja päihdepalvelut, on tällä hetkellä vakavaa vajetta ylipäänsä palvelujen saatavuudessa, ei pelkästään saavutettavuudessa tai palveluverkossa.

b) Työkäiset

Työkäiset hyötyvät erityisesti siitä, että palvelut sijaitsevat hyvien liikenneyhteyksien varrella, mikä helpottaa palveluiden käyttöä työpäivien aikana tai niiden yhteydessä. Ruskolla olemassa olevat palvelupisteet on koettu toimiviksi ja huolta herättää esimerkiksi Vahdon toimipisteen suunniteltu lopettaminen.

Työkäisten tarpeisiin olisi perusteltua myös pyrkiä vastaamaan laajennetuilla aukioloajoilla, kuten ilta- ja viikonloppuaukioloilla.

c) Ikääntyneet

Ikääntyneille tärkeää ovat esteettömät tilat ja helppo pääsy palveluihin, mikä on otettava huomioon sote-keskusten sijoittelussa ja suunnittelussa.

Osassa palveluita ikääntyneiden tarpeisiin voidaan vastata tarjoamalla integroituja palveluja, kuten yhteisöllistä asumista ja jalkautuvaa terveysneuvontaa, joilla voidaan tukea ikääntyneiden itsenäistä asumista. Ruskon kunnassa on tehty hankesuunnitelma yhteisöllisen asumisen ratkaisujen kehittämiseksi. Tämän suunnitelman toteuttamiseen kaivataan tiiviimpää yhteistyön koordinaatiota ja suunnittelujohtoroolia hyvinvointialueen puolelta.

d) Ruotsinkieliset

Ruotsinkielisen väestön tarpeisiin on tärkeää vastata tarjoamalla palveluita myös ruotsin kielellä.

e) Muut väestöryhmät

Tarjoamalla kielitukea ja kulttuurisensitiivisiä palveluita voidaan parantaa maahanmuuttajien pääsyä ja hyödyntämistä sote-palveluista.

Erityisryhmien, kuten liikunta- ja näkövammaisten, tarpeet on huomioitava palveluiden esteettömyyden suunnittelussa ja palveluprosesseissa, jotta saavutettavuus on taattu.

10. Miten arvioitte esitetyn luonnoksen vaikuttavan kuntanne elinvoimaan, alueenne työvoimaan ja yrityksiin ja muihin sidosryhmiin?

Vahvasti positiivinen vaikutus

Jonkin verran positiivinen vaikutus

Emme ota kantaa

Jonkin verran negatiivinen vaikutus X

Vahvasti negatiivinen vaikutus

a) kuntanne talous

b) alueenne työllisyys

c) alueenne yritykset

Vaikka esitetty luonnos, jossa sote-keskukset, sote-asetat ja sote-pisteet sijoitetaan väestökeskittymiin, pyrkii parantamaan palvelujen saatavuutta ja tehostamaan niiden tarjontaa, se voi tuoda mukanaan myös joitakin negatiivisia vaikutuksia Ruskon kunnan elinvoimaan, alueen työvoimaan ja paikallisiin yrityksiin sekä muihin sidosryhmiin.

a) Elinvoimaan

Jos sote-palvelut keskitetään suurempiin väestökeskuksiin, jotka ovat Ruskon ulkopuolella, tämä voi heikentää paikallisten palveluiden saatavuutta ja vähentää kunnan vetovoimaa sekä asukkaiden että yritysten näkökulmasta.

Palveluiden siirtyessä muualle voi riskinä olla, että ihmiset muuttavat palveluiden perässä suurempiin kaupunkeihin. Tämä voi vähentää kunnan elinvoimaisuutta ja taloudellista aktiivisuutta.

b) Alueen työvoimaan

Jos terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden tarjoaminen vähenee Ruskossa, se voi johtaa työpaikkojen menetyksiin paikallisella tasolla, mikä vaikuttaa kielteisesti kunnan työllisyystilanteeseen.

Sote-alan ammattilaisten mahdollinen siirtyminen töihin suurempiin keskuksiin, joissa palvelut keskitetään, voi johtaa osaamispääoman valumiseen pois Ruskosta, heikentäen paikallista osaamista ja innovaatiokykyä.

c) Yrityksiin ja muihin sidosryhmiin

Paikalliset yritykset, jotka toimittavat tavaroita ja palveluita sote-sektorille, voivat kärsiä, jos sote-palveluiden kysyntä vähenee alueella. Tämä voi johtaa liikevaihdon laskuun ja taloudellisiin vaikeuksiin.

Kuntarajat ylittävä palveluverkkosuunnittelu voi johtaa siihen, että kuntien ja paikallisten sidosryhmien, kuten järjestöjen ja muiden yhteistyökumppanien, tarpeet ja mielipiteet jäävät vähemmälle huomiolle, mikä voi heikentää yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä.

Vaikka nämä negatiiviset vaikutukset ovat potentiaalisia riskejä, on tärkeää huomata, että ne eivät ole väistämättömiä. Asianmukaisella suunnittelulla, sidosryhmien osallistumisella ja jatkuvalla arvioinnilla voidaan vähentää kielteisiä seurauksia ja parantaa suunnitelman kokonaisvaikutusta. Tärkeää on tasapainottaa palveluiden keskittämisen hyödyt ja haitat huolellisesti, jotta saavutetaan paras mahdollinen

lopputulos koko alueen ja sen asukkaiden kannalta. Olennaista tässä on kuulla tosiasiallisesti kuntien erityistarpeita.

11. Millaisia/mitä muita positiivisia vaikutuksia tunnistatte?

Kts. edellä.

12. Millaisia/mitä muita negatiivisia vaikutuksia tunnistatte?

Kts. edellä.

13. Mitä keinoja tunnistatte mahdollisten negatiivisten vaikutusten hillitsemiseksi?

Tärkeää olisi arvioida suunniteltujen palveluverkkomuutosten vaikutuksia laajasti ja yhteistyössä kuntien kanssa. Palveluverkon karsimisen ja siitä seuraavan palvelutason supistumisen vaikutuksia jäljelle jäävän palveluverkon toimintaedellytyksiin ei ole selvityksessä kuitenkaan kattavasti tehty.

Varhan suunnitelmassa todetaan seuraavaa: ”Palveluntarve painottuu myös supistuvissa kunnissa aiempaa vahvemmin keskustaajamiin, haja-asutusalueiden kehitys on lähes säännöstään vahvan negatiivista. Tämä koskettaa myös Turun kasvavia kehyskuntia. Toisaalta palveluntarve ei ole katoamassa miltään alueelta, vaikka palvelua tarvitsevien määrä väheneekin.”

Tämä todettu palvelutarpeen ns. nollasummatilanne tulisi huomioida jäljelle jäävien sote-toimipisteiden tulevassa tilanteessa ja resurssoinnissa, jotta palvelut edelleen toimivat halutulla tavalla ja vaikuttavasti. Palveluverkon esitetty supistuminen (Vahdon kunnanosasta ja Maskun kunnasta) tulee todennäköisesti lisäämään palvelutarvetta Ruskon toimipisteessä, jonka toiminnan resurssointia saattaisi olla tarpeen vahvistaa.

Ruskon ja Vahdon kunnanosien entisten terveyskeskuspalvelujen saatavuus on ollut viime vuodet hyvällä tasolla, varsinkin kun tarkastellaan kunnan asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin tilaa. Ruskon sairastavuusindeksi on vuoden 2016 tietojen perusteella Varsinais-Suomen kuntien pienin. On kuitenkin vaikeaa arvioida, mitkä tulevat olemaan palvelujen saatavuuden muutosten vaikutukset väestön terveyteen jatkossa, jos palveluverkkoa supistetaan. On riskinä, että heikompi lääkäriin pääsy aiheuttaa riskin erityisesti niiden väestöryhmien hyvinvoinnille, jotka eivät kykene hakeutumaan palvelujen piiriin pitkien matkojen päästä. Palveluverkon supistuminen todennäköisesti lisää kuntalaisten matkustamista ja painetta julkisen liikenteen lisäämiseen. Palveluverkkomuutosten yhteydessä tulisi tarkastella mahdollisuuksia erillisten hyvinvointialueen omien kuljetuspalvelujen järjestämiseen mm. ikääntyneiden ja erityisryhmien osalta.

Mahdollisten negatiivisten vaikutusten hillitsemiseksi Ruskon kunnan näkökulmasta on tärkeää noudattaa palvelujen ja palveluverkon kehittämisessä sellaisia toimintaperiaatteita, jotka ottavat huomioon kuntien erityispiirteet ja -tarpeet, ja jotka tukevat sekä palvelujen saatavuutta että alueen elinvoimaisuutta myös pienissä kunnissa. Tässä muutamia keinoja, joita voidaan käyttää:

Osallistava suunnitteluprosessi: Varmistetaan, että kaikki sidosryhmät, mukaan lukien kunnat, niiden asukkaat, yritykset ja järjestöt, ovat mukana suunnitteluprosessissa. Tämä auttaa tunnistamaan ja osoittamaan huolia sekä varmistamaan, että eri näkökulmat otetaan huomioon palveluverkkosuunnittelussa.

Paikalliset palvelupisteet ja liikkuvat yksiköt: Vaikka pääpalvelut keskitettäisiin suurempiin keskuksiin, pieniin kuntiin voidaan sijoittaa pienempiä palvelupisteitä tai järjestää säännöllisesti liikkuvia palveluyksiköitä, jotka tarjoavat tärkeitä terveys- ja sosiaalipalveluita paikan päällä.

Hybridipalvelumallit: Kehitetään ja otetaan käyttöön hybridipalvelumalleja, jotka yhdistävät fyysiset ja digitaaliset palvelut. Esimerkiksi etäkonsultaatiot ja digitaaliset terveyssovellukset voivat tukea alueen asukkaita vähentäen tarvetta matkustaa suurempiin keskuksiin.

Yhteistyö hyvinvointialueen ja naapurikuntien kanssa: Tehdään tiiviimpää yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen ja naapurikuntien kesken varmistamaan, että palvelut ovat saavutettavissa ja että resurssit jaetaan oikeudenmukaisesti.

Jatkuva seuranta ja arviointi: Kehitetään toimintatapa, jossa seurataan ja arvioidaan sote-palveluiden ja kunnan palvelujen yhteentoimivuutta ja vaikutuksia Ruskon kunnassa. Tämän avulla voidaan nopeasti tunnistaa ja reagoida mahdollisiin negatiivisiin seurauksiin. Toimintatapaa on pilotoitu lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osalta osana Tulevaisuuden sote-keskushanketta. Siinä Ruskon kunta oli pilottikuntana, kun arvioitiin monialaisen yhteistyön tilaa ja kehittämistarpeita.

Viestintä ja tiedottaminen: Huolehditaan aktiivisesta ja avoimesta viestinnästä palveluverkkosuunnittelun kaikissa vaiheissa, jotta kunnan asukkaat ja sidosryhmät ymmärtävät muutokset ja niiden perusteet.

14. Mitä muuta haluatte sanoa Varhan palveluverkkosuunnittelusta?

Varhan palveluverkkosuunnittelu näyttää olevan linjassa palvelustrategian linjausten kanssa. Siinä tulisi kuitenkin vielä vahvemmin varmistaa sekä kuntien erityispiirteiden huomioiminen että kuntien hyvinvoinnin edistämistyön kannustimista huolehtiminen.

Tulisi tarkastella rohkeasti, voidaanko kehittää kannustimia, jotka eivät ainoastaan tue kunkin kunnan kykyä vastata asukkaidensa hyvinvointitarpeisiin, vaan myös vahvistavat koko hyvinvointialueen kykyä suunnitella ja ylläpitää toimivaa, tehokasta ja kattavaa palveluverkkoa.

Kuntien hyvinvoinnin edistämisen kannustimien kehittäminen

Kuntien osallistuminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa on yhä tärkeämpää koko väestön terveysnäkökulmasta.

Kuntien näkökulmasta ja erityisesti kuntien järjestämän ja rahoittaman hyvinvointia edistävän työn näkökulmasta nykyinen palvelutarpeisiin perustuva rahoitusmalli tai palveluverkon karsiminen eivät ole riittävän kannustavia.

Varsinais-Suomessa tulisi myös osana palveluverkkosuunnittelua aktiivisesti vaikuttaa mekanismeihin ja kokeiluihin, joissa kuntien hyvinvoinnin edistämisen aktiivisuudella olisi kannustavia vaikutuksia ja tehdyillä toimenpiteillä vaikuttavuutta ehkäistä korjaavampien palvelutarpeiden muodostumista.

Tällaisia kannustimia voisivat olla mm. seuraavat:

- Hyvinvointialueet voivat tarjota kunnille resursseja terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kriittisiin projekteihin. Rahoitusta voidaan kohdentaa tulosten perusteella palkiten kuntia, jotka saavuttavat tai ylittävät tietyt terveyden ja hyvinvoinnin indikaattorit.
- Kuntia voidaan kannustaa osallistumaan yhteisiin kehittämishankkeisiin, jotka tukevat alueellisia terveyden ja hyvinvoinnin tavoitteita. Pilotointiohjelmat edistävät uusien, innovatiivisten

palvelumallien kehittämistä ja käyttöönottoa, mikä tukee palveluverkkosuunnittelua tarjoamalla joustavia ratkaisuja väestön muuttuviin tarpeisiin.

- Luodaan alustoja, joiden kautta kunnat voivat vaihtaa tietoja ja kokemuksia hyvinvointiin ja terveyteen liittyvistä parhaista käytännöistä.
- Annetaan kunnille enemmän päätösvaltaa siitä, miten terveyden ja hyvinvoinnin palvelut järjestetään paikallisesti, jotta ne voivat paremmin vastata paikallisiin tarpeisiin ja kehitetään joustavia käytäntöjä, jotka mahdollistavat kunnille räätälöidä palvelujaan paikallisten tarpeiden mukaan.

Perhekeskuspalvelujen kehittäminen Ruskon kunnan alueella

Ruskon kunta on halukas kehittämään lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja palveluverkkoa osana Varhan palveluja. Tätä tukee paitsi ennustettu väestönkehitys lasten ja syntyvyyden osalta Ruskolla, myös kunnassa tehty tuloksekas kehittämistyö väestöryhmän hyvinvointia edistävien palvelujen osalta.

Varhan oman väestökehityksen ennusteen mukaan Turun seutukunnista (pl. Turun eräät kaupunginosat) Ruskon väestöosuuden kasvu on suurin. Koko maassa pikkulapsiperheiden, joissa on alle 3-vuotiaita lapsia, määrä on pienentynyt perhetyypeistä eniten 26 %. Ruskon kunnassa alle 3-vuotiaiden lasten määrä sen sijaan on Tilastokeskuksen mukaan kasvanut viimeisten kymmenen vuoden aikana 17 %. MDI:n tekemien alueellisiin väestöennusteisiin perustuvien laskelmien mukaan Ruskon kunta on Kaarinan kaupungin ohella ainoa varsinaissuomalainen kunta, jossa alle 15-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan (3,21 %) vuoteen 2035 mennessä. Koko manner-Suomessa vastaavia kuntia oli kymmenisen kappaletta, muissa kunnissa lasten ja nuorten määrän kehityksen ennuste oli selvästi laskeva (Tilastokeskus). Lisäksi Ruskolla 29-vuotiaiden naisten hedelmällisyyskerroin on 18. korkein Suomen 331 kunnasta ja Varsinais-Suomen toiseksi korkein.

Pienten lasten (0–6-vuotiaiden) osuus väestöstä tulee olemaan Tilastokeskuksen käyttämän väestöennustemenetelmän mukaan vuonna 2030 olemaan Ruskolla 8,5 %, kun se koko maassa on 6,1 %. 7–15-vuotiaiden osuus Ruskolla 2030 on saman ennusteen mukaan 12,3 %, ja koko maassa 8,5 %. Ennusteen perusuran mukaan peruskouluikäisten määrä tulisi kasvamaan vain Turussa, Kaarinassa, Raisiossa, Ruskolla ja Kustavissa. Kaikissa muissa kunnissa perusopetukseen osallistuvien määrä laskisi vuoteen 2040 mennessä.

Ruskolla on viime vuosina kehitetty aktiivisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistäviä palveluja. Kehittämistyötä on palkittu useaan otteeseen ja se on saanut osakseen valtakunnallista huomiota. Mm. pikkulapsiperheiden avuksi kehitetty lainattava kasvatusapu eli nanny-palvelu vaikuttaa olevan yhteydessä siihen, että kunnan lapsiperheiden käyttämät ns. korjaavien palvelujen (esim. lasten ja nuorten psykiatrinen hoito, lastensuojelun avohuolto, kodin ulkopuolelle sijoitettujen palvelut) käyttö ja kustannukset ovat laskeneet muutaman viimeisen vuoden aikana <https://aamuset.fi/artikkeli/6228578>.

Kunnassa on laajasti osaamista lasten, nuorten ja perheiden sekä opiskeluhuollon palvelujen kehittämisestä, jotta vaikuttavaa kehittämistyötä voitaisiin jatkaa ja entisestään tiivistää Varhan palvelujen kanssa. Toiminnallisesti tiivistämistä voidaan tehdä ja tehdään jo nyt, mutta palveluverkkokehittämisen näkökulmasta olisi luontevaa vähintään pilotoida perhekeskuspalveluihin keskittyntä sote-asemaa Ruskolla. Ottaen huomioon päätetyt tuottavuuden ja talouden säästötavoitteet, Varhan näkökulmasta saattaisi olla erittäin tärkeää kerätä kokemuksia toimivista konkreettisista kuntatason yhteistyökokeiluista, joilla voidaan vähentää tehokkaasti Varhan korjaavien palvelujen käyttöä. Kunnan näkökulmasta sen väestön tarpeita palveleva palveluverkko olisi selkeä kannustin edelleen jatkaa panostamista ennalta ehkäiseviin ja hyvinvointia edistäviin palveluihin.